

ДЖЕРЕЛА МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Денисюк Яна Олегівна

студентка III курсу

*Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Процес становлення та розбудови Української держави збігся у часі з реформуванням політичної системи та становленням нових демократичних інститутів публічної влади, формуванням громадянського суспільства, утвердженням нових принципів економічної системи, що базуються на ринкових відносинах та розвитку підприємництва. Це об'єктивно призвело до суттєвих змін у системі національного права України, появи в ній нових галузей як приватного, так і публічного права.

Однією з таких нових галузей і є муніципальне право, яке сьогодні перебуває на етапі розвитку. Процес його формування стикається з багатьма труднощами. І це зрозуміло, адже він тісно пов'язаний з кардинальною зміною поглядів щодо принципів організації влади на місцях, її взаємовідносин з населенням та центральною владою.

Муніципальне право України становить собою галузь права України, норми якої виражають волю й інтереси людини і громадянина, територіальних громад, народу та держави і регулюють суспільні відносини у сфері місцевого самоврядування [5, с. 14]. За своїм змістом муніципальне право є регулятором суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування, тобто відносин, пов'язаних з визнанням, становленням, розвитком, організацією і здійсненням муніципальної влади як самостійного виду публічної влади та інституту громадянського суспільства й демократичної державності [5, с. 14].

Система джерел муніципального права є однією з найбільших розгалужених, що значною мірою зумовило порівняно швидке становлення цієї галузі з часу визнання локальної демократії. Основними видами джерел є: Конституція України; закони України; підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади; нормативно-правові акти суб'єктів системи місцевого самоврядування; міжнародно-правові акти в галузі місцевого самоврядування; нормативно-правові договори; інші види джерел муніципального права, як то акти безпосереднього народовладдя, нормативно-правові акти Верховної Ради й Ради Міністрів Автономної Республіки Крим тощо [6, с. 22].

Безперечно, пріоритетним джерелом є Конституція України. Вона містить, насамперед, положення про визнання і гарантування державою місцевого самоврядування (ст. 7), здійснення народом влади через органи місцевого самоврядування (ст. 5), право громадян брати участь у місцевих референдумах, вільно обирати й бути обраним до органів місцевого самоврядування, користуватися рівним правом доступу до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38), основні засади виборів в органах місцевого самоврядування (ст. 71), повноваження Верховної Ради України в галузі місцевого самоврядування (п. 30 ст. 85, п. 15 ст. 92 та ін.), основні засади місцевого самоврядування (розділ XI), функції повноваження територіальних громад, порядок формування і склад представницьких органів місцевого самоврядування, їх основні функції і повноваження та механізм здійснення місцевого самоврядування [1].

Наступний щабель в ієрархії нормативно-правових актів займають закони, які приймаються парламентом і мають вищу юридичну силу в порівнянні з нормативними актами інших державних органів. Найбільш важливими в системі джерел муніципального права є такі закони: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», Виборчий кодекс, «Про статус депутатів місцевих рад», «Про органи самоорганізації населення» тощо.

Значне місце серед джерел муніципального права посідають підзаконні нормативні акти органів державної влади: відповідні укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, рішення Конституційного Суду України з питань місцевого самоврядування та нормативні акти інших органів державної влади.

Одним із перших нормативних актів Кабінету Міністрів в галузі місцевого самоврядування була постанова Кабінету Міністрів України № 311 від 5 листопада 1991 р. «Про розмежування державного майна міжзагальнодержавною власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)».

Поступово визнається і утверджується таке джерело муніципального права, як акти Конституційного Суду України, якими визнається неконституційним або тлумачиться норма іншого нормативно-правового акта. Особливість діяльності органу конституційного правосуддя і контролю зумовлена формою правового регулювання, а також його змістом, адже Конституційний Суд України не наділений повноваженнями щодо регулювання суспільних відносин. У той же час його рішення мають всі ознаки джерел муніципального права, юридично змінюючи вплив правового припису, не порушуючи свободи правової регламентації органу державної влади [7, с. 18].

Найбільш розгалуженим джерелом муніципального права є нормативно-правові акти суб'єктів системи місцевого самоврядування, зокрема відповідні акти територіальних громад: акти їх безпосереднього волевиявлення, акти представницьких органів місцевого самоврядування – рад, їх виконавчих органів, сільських, селищних, міських голів, органів самоорганізації населення тощо. Найбільш вагомими серед них є акти місцевих референдумів і акти представницьких органів місцевого самоврядування, зокрема статuti територіальних громад міст та інших адміністративно-територіальних одиниць, регламенти відповідних рад, правила, положення тощо, що в цілому складають найбільший масив джерел муніципального права України [6, с. 23].

Особливе місце серед локальних нормативних актів посідають статuti територіальних громад сіл, селищ, міст. Відповідно до ст.19 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», представницький орган місцевого самоврядування на основі Конституції України та в межах цього Закону може приймати статут територіальної громади села, селища, міста [2]. Однією з істотних особливостей статуту є необхідність його державної реєстрації в органах Міністерства юстиції України.

Важлива роль в системі джерел муніципального права займають міжнародно-правові акти з числа тих, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. До них належать, зокрема, Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята Радою Європи 15 жовтня 1985 р. У документі визначаються конституційні та законодавчі основи місцевого самоврядування, поняття місцевого самоврядування, сфера його компетенції; передбачається відповідність адміністративних структур і засобів завданням муніципальної влади, контроль, за діяльністю органів самоврядування, право місцевих органів самоврядування на об'єднання та низка інших положень [4].

Усе більшого поширення набуває і такий вид джерел муніципального права, як нормативний договір. Це значною мірою зумовлено статусом підприємств, установ і організацій, що перебувають у комунальній власності, і відносинами з ними органів місцевого самоврядування, а також відносинами між вітчизняними суб'єктами місцевого самоврядування одного рівня або різних рівнів і відносинами між вітчизняними й зарубіжними суб'єктами місцевого самоврядування, можливостями добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування та повноваженнями органів місцевого самоврядування в галузі зовнішньоекономічної діяльності [8]. Зокрема, у ст. 18 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначається, що відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах

підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування Законом [2].

Рішення органів самоорганізації населення становлять окрему групу джерел муніципального права, які, з одного боку, регулюють суспільні відносини місцевого самоврядування, а з другого – позбавлені юридичних властивостей, притаманних іншим джерелам. Неможливість у більшості випадків визначення території застосування цих рішень, кола осіб, до яких вони застосовуються, існування юридичної відповідальності за невиконання цих рішень відносять цю групу джерел до специфічної категорії.

Серед інших джерел муніципального права все більше місце посідають нормативно-правові акти Верховної Ради та Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, нормативно-правові акти виборчих комісій, насамперед Центральної виборчої комісії, нормативно-правові акти комунальних підприємств, установ і організацій тощо [5, с. 18].

Таким чином, основні види джерел муніципального права у своїй сукупності становлять цілісну систему нормативно-правового регулювання муніципально-правових відносин. Фактична кількість конкретних нормативно-правових актів, що входять до відповідної групи, на різних етапах розвитку держави може різнитися. Проте, за формальною ознакою вони будуються за певною ієрархією, у якій місце і роль кожного джерела залежить від багатьох факторів.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. № 401-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
4. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
5. Батанов О. В. Муніципальне право України: підручник. Харків: Одісеї, 2016. 528 с.
6. Біленчук П. Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): навчальний посібник. Київ: Атіка, 2012. 303 с.
7. Муніципальне статутне право: навч. посіб. / А. В. Дуда, В. М. Кампо, В. Ю. Росіхіна, К. С. Рубановський; за заг. ред. В. М. Кампо. 2-ге вид. Одеса: Юридична література, 2015. 136 с.
8. Сильов О. В. Ознаки та сутність адміністративного договору. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/sociology/2012/183-171-8.pdf>.